

**ПРАВНИ СИСТЕМ СРБИЈЕ И СТАНДАРДИ ЕВРОПСКЕ
УНИЈЕ И САВЕТА ЕВРОПЕ**

ПРАВНИ СИСТЕМ СРБИЈЕ И СТАНДАРДИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И САВЕТА ЕВРОПЕ

Књига V

**ПРИРЕДИО:
Станко Бејатовић**

Универзитет у Крагујевцу
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Крагујевац
2010.**

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ
Институт за правне и друштвене науке

ПРАВНИ СИСТЕМ СРБИЈЕ И
СТАНДАРДИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И
САВЕТА ЕВРОПЕ

Књига V

ПРИРЕДИО:
Проф. др Станко Бејатовић

Крагујевац
2010.

ПРАВНИ СИСТЕМ СРБИЈЕ И СТАНДАРДИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И САВЕТА ЕВРОПЕ

ИЗДАВАЧ: Правни факултет Универзитета у Крагујевцу
Институт за правне и друштвене науке
Јована Цвијића 1, 34000 Крагујевац
телефон: (034) 306 513, 306 504
телефакс: (034) 306 540
е-пошта: faculty@jura.kg.ac.yu
institut@jura.kg.ac.yu
веб: <http://institut.jura.kg.ac.yu>

РЕЦЕНЗЕНТИ: Проф. др Снежана Соковић
Проф. др Ивана Симовић-Хибер

ЗА ИЗДАВАЧА: Проф. др Миодраг Мићовић

ПРИРЕДИО: Проф. др Станко Бејатовић

ШТАМПА: Култура принт Београд
ТИРАЖ: 300 примерака

ISBN 978-86 - 7623 - 021 - 1

Штампање Зборника подржало Министарство науке и технолошког
развоја Републике Србије

ПРЕДГОВОР

Једна од важнијих особености садашњег стања Републике Србије јесте и интензиван рад на реформи њеног правног система, а у оквиру ње стављање посебног акцента на његову усаглашеност са стандардима Европске уније и Савета Европе. Бројни су разлози давања приоритета овом задатку и они су толико познати да их је сувишно понављати и овом приликом. Уместо тога апострофирамо само значај што квалитетнијег окончања текућег процеса реформе. Ово не само због тога што је усаглашеност правног система Републике Србије, као и правног система било које друге државе кандидата за чланство у Европску унију, један од неизоставних услова за постизање тог циља већ и из разлога што се степен демократичности сваког друштва цени управо по степену квалитета њеног правног система (по садржају његових правних норми и начину њихове примене). Имајући у виду овакав значај процеса реформе правног система како за државу као целину тако и за све њене субјекте (грађане и правна лица) сасвим је нормално да ова проблематика представља приоритет у деловању не само најзначајнијих владиних и невладиних асоцијација и других правних субјеката већ и сваког њеног грађанина. Полазећи од овог, а у жељи да дамо што већи допринос процесу квалитета рада на реформи правног система Републике Србије, односно са његовим усаглашавањем са општеприхваћеним правним стандардима Европске уније и Савета Европе већ пету годину интензивно радимо на научно-истраживачком пројекту под називом "Правни систем Србије и стандарди Европске уније и Савета Европе". Резултати рада на пројекту треба да дају одговор на два кључна питања текућег процеса реформе нашег правног система, а пре свега његовог усаглашавања са општеприхваћеним правним стандардима Европске уније и Савета Европе. Прво питање се тиче анализе досадашњег степена усаглашености правног система Републике Србије са овим стандардима, а друго давање предлога *de lege ferenda* за постизање потпуног степена хармонизације правног система Републике Србије са стандардима који представљају предмет анализе у раду на овом пројекту. И управо захваљујући интензивном раду на овом научно-истраживачком пројекту, након пет година изучавања ове проблематике, дошли смо до низа резултата рада како по питању утврђивања степена усаглашености тако и по питању путева и начина потпуне хармонизације правног система Републике Србије са општеприхваћеним правним стандардима Европске уније и Савета Европе, и исте чинимо, и путем овог (по реду петог) зборника радова доступним нашој стручној и не само стручној јавности.

Представљајући постигнуте резултате у раду на овом пројекту дубоко смо убеђени, а то нам је и искрена жеља, да ће радови који се објављују у

овом зборнику, као и радови објављени у четири претходна зборника, а који су резултат рада на истоименом петогодишњем научно-истраживачком пројекту бити од не малог значаја како за адекватно сагледавање степена усаглашености тако и путоказ начина потпуне хармонизације правног система Републике Србије са правним стандардима Европске уније и Савета Европе. Ако стручна критика радова објављених у овим зборницима покаже да су испуњена наша очекивања то ће учесницима рада на овом пројекту бити пуна сатисфакција за сав до сада уложени труд на реализацији оваквог једног, засигурно се може рећи, пројекта од националног значаја. Искрено се надамо да смо, с обзиром на садржај овог као претходна четири зборника, успели да остваримо све задате циљеве и да ће овај зборник као и претходни зборници настали као резултат рада на пројекту бити незаобилазна стручна литература у расправи о било ком питању које се тиче проблематике која чини њихов садржај. У још искренијем очекивању да ће наша нада бити остварена и да ће наша стручна јавност потврдити наша очекивања о оцени квалитета овог зборника, аутори радова као чланови научно-истраживачког тима изражавају посебну захвалност Министарству за науку и технолошки развој Републике Србије што је прихватило и пету годину узастопног рада на овом пројекту и што је одобрило финансијска средства за штампање и овог зборника радова. Без овакве помоћи рад на пројекту било би немогуће реализовати, а без резултата рада на овом пројекту Република Србија би остала ускраћена за једну свестрану анализу проблематике која, као што је то истакнуто већ на самом почетку предговора, представља један од приоритета у остваривању предуслова који воде до пуноправног чланства у Европску унију и који као такви сврставају Србију у ред држава уређених по стандардима заједнице чији ћемо, надајмо се у времену које представља нашу блиску будућност, постати и формалан члан.

На самом крају у својству руководиоца рада на пројекту изражавам и захвалност свим члановима научно-истраживачког тима као и другим учесницима у његовој реализацији. Без заједничког, усаглашеног и координираног рада свих субјеката укључених у рад на пројекту постигнути резултати не само да не би били овакви већ вероватно ни сви планирани циљеви у раду на пројекту не би били остварени.

У Крагујевцу, .
октобра месеца 2010. год

Проф. др Станко Бејатовић

САДРЖАЈ

Одељак I

ПРАВНА ИСТОРИЈА

1. Др Марко Павловић, редовни професор ОСНОВИ ПРИВРЕДНОПРАВНЕ ЕВРОПЕИЗАЦИЈЕ	3
--	---

Одељак II

УПРАВНО И РАДНО ПРАВО

1. Др Невенка Бачанин, редовни професор РАЗЛОЗИ ДОНОШЕЊА ЗАКОНА О УПРАВНИМ СПОРОВИМА	19
2. Др Радоје Брковић, редовни професор СЛОБОДА СИНДИКАЛНОГ УДРУЖИВАЊА КАО ОСНОВНИ МЕЂУНАРОДНИ РАДНИ СТАНДАРД	33
3. Мр Бојан Урдаревић, асистент ТЕОРИЈСКА СХВАТАЊА О ПОЈМУ РАДНЕ АРБИТРАЖЕ	45
4. Мр Зоран Јовановић, асистент ПОЈАМ И ЗНАЧАЈ СЛУЖБЕНИЧКЕ ЕТИКЕ У СРБИЈИ	57

Одељак III

КРИВИЧНО ПРАВО

1. Др Станко Бејатовић, редовни професор ПОЗИТИВНО КРИВИЧНОПРОЦЕСНО ЗАКОНОДАВСТВО СРБИЈЕ И СТАНДАРДИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И САВЕТА ЕВРОПЕ	73
2. Др Бранислав Симоновић, редовни професор КОНВЕНЦИЈА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ	105
3. Др Снежана Соковић, редовни професор РЕСТОРАТИВНА ПРАВДА - ДОМАЋЕ КРИВИЧНО ЗАКОНОДАВСТВО И МЕЂУНАРОДНИ СТАНДАРДИ	125
4. Др Ивана Симовић Хибер, редовни професор ПОКУШАЈИ СТАНДАРДИЗОВАЊА КРИВИЧНОПРАВНЕ ОДГОВОРНОСТИ ПРАВНОГ ЛИЦА У САВРЕМЕНОЈ ТЕОРИЈИ	141
5. Др Божидар Бановић, ванредни професор ЗАЈЕДНИЧКИ ИСТРАЖНИ ТИМОВИ КАО ОБЛИК МЕЂУНАРОДНЕ КРИВИЧНОПРАВНЕ САРАДЊЕ	167
6. Марија Јовановић, асистент НОВИ ЗАКОН О МЕЂУНАРОДНОЈ ПРАВНОЈ ПОМОЋИ У КРИВИЧНИМ СТВАРИМА СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА ТРАНСФЕР КРИВИЧНОГ ГОЊЕЊА	183

II

Одељак IV

ГРАЂАНСКО ПРАВО

1. Др Душица Палачковић, редовни професор ПРАВНО ПИТАЊЕ У ПОСТУПКУ ПО РЕВИЗИЈИ ПРЕСУДЕ ПАРНИЧНОГ СУДА	203
2. Др Нина Планојевић, доцент, Др Драгица Живојиновић, ванредни професор СТВАРНОПРАВНА И ОБЛИГАЦИОНА ОГРАНИЧЕЊА РЕАЛИЗАЦИЈЕ НАСЛЕДНИЧКОГ ЗАХТЕВА	221
3. Марија Мићковић, сарадник у настави ЗАДУЖБИНЕ КАО ПРАВНА ЛИЦА	237

Одељак V

ПОРОДИЧНО И НАСЛЕДНО ПРАВО

1. Др Зоран Поњавић, редовни професор ПРИЗНАЊЕ ОЧИНСТВА	251
2. Мр Вељко Влашковић, асистент ОСВРТ НА ЕНГЛЕСКИ МОДЕЛ ПРАВНЕ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ	273
3. Бојана Мићовић, сарадник у настави ПОНИШТАЈ УГОВОРА О ДОЖИВОТНОМ ИЗДРЖАВАЊУ ЗБОГ НЕДОСТАТКА АЛЕАТОРНОСТИ	281

Одељак VI

ПРИВРЕДНО ПРАВО

1. Др Миодраг Мићовић, редовни професор ЕЛЕКТРОНСКА ТРГОВИНА И ЗАШТИТА ПОТРОШАЧА	301
2. Зоран Вуковић, асистент КРИТЕРИЈУМИ ПРОЦЕНЕ ПРАВИЧНОСТИ ОДРЕДБИ У ПОТРОШАЧКИМ УГОВОРИМА	311

Одељак VII

МЕЂУНАРОДНО ПРАВО

1. Др Радован Вукадиновић, редовни професор СТАНДАРДИЗАЦИЈА ОПШТИХ ПРАВИЛА ЗА МЕЂУНАРОДНЕ ТРГОВАЧКЕ ПОСЛОВЕ И КРИЗА ИДЕНТИТЕТА НАЦИОНАЛНЕ РЕГУЛАТИВЕ	335
3. Др Милена Петровић, ванредни професор МЕРОДАВНО ПРАВО ЗА НАСЛЕЂИВАЊЕ ПРЕМА ПРЕДЛОГУ УРЕДБЕ ЕУ	359

4. Др Славко Ђорђевић, доцент О ПРОБЛЕМИМА НЕКООРДИНИРАНОГ РАСПРАВЉАЊА ЗАОСТАВШТИНЕ ЈЕДНОГ ЛИЦА У РАЗЛИЧИТИМ ПРАВНИМ ПОРЕЦИМА	377
--	-----

Одељак VIII

ПРАВНО-ЕКОНОМСКА ПИТАЊА

1. Др Нада Тодоровић, ванредни професор ЕМИСИЈА И ПЛАСМАН ХАРТИЈА ОД ВРЕДНОСТИ НА ПРИМАРНОМ ТРЖИШТУ КАПИТАЛА САД	403
2. Др Јасмина Лабудовић, доцент ПРИНОС И РИЗИК У ИНВЕСТИЦИОНОМ ПОРТФОЛИЈУ ОСИГУРАВАЧА ЖИВОТА	415

Одељак IX

РАЗЛИЧИТИ ПРАВНИ ПРОБЛЕМИ

1. Др Ненад Ђурђевић, редовни професор НЕДОСТАЦИ У ПРАВНОЈ УРЕЂЕНОСТ СПОРТА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	433
2. Др Емилија Станковић, ванредни професор „МЕШОВИТИ ПРАВНИ СИСТЕМИ“ И РИМСКА ПРАВНА ТРАДИЦИЈА	487
3. Др Драган Батављевић, ванредни професор ПРОШИРЕЊЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И МЕСТО СРБИЈЕ У ЕВРОПСКИМ ИНТЕГРАЦИЈАМА	495
4. Мр Дејан Матић, асистент ТУМАЧЕЊЕ ПРАВА У ДЕЛУ НАСТАСА ПЕТРОВИЋА	515
5. Милан Марић, асистент УСТАВНА ЖАЛБА КАО ДЕЛОТВОРАН ПРАВНИ ЛЕК У ПРАВНОМ СИСТЕМУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	523

CONTENT

Chapter I

LEGAL HISTORY

1. Prof. Dr. Marko Pavlovich, a full-time professor THE BASIS OF COMMERCIAL AND LEGAL EUROPEANIZATION	3
--	---

Chapter II

ADMINISTRATIVE LAW AND LABOUR LAW

1. Prof. Dr. Nevenka Bacanin, a full-time professor THE REASONS FOR ADOPTING A LAW ON ADMINISTRATIVE DISPUTES	19
2. Prof. Dr. Radoje Brkovic, a full-time professor THE FREEDOM OF FORMING TRADE UNIONS AS A PRINCIPAL INTERNATIONAL STANDARD	33
3. M.Sc. Bojan Urdarevic, an assistant THEORETICAL VIEWS ON THE TERM: LABOR ARBITRAGE	45
4. M.Sc. Zoran Jovanovic, an assistant THE TERM AND SIGNIFICANCE OF THE ADMINISTRATIVE WORKER'S ETHICS	57

Chapter III

CRIMINAL LAW

1. Prof. Dr. Stanko Bejatovic, a full-time professor POSITIVE CRIMINAL PROCEDURE LAW IN THE REPUBLIC OF SERBIA AND EU AND COUNCIL OF EUROPE STANDARDS	73
2. Prof. Dr. Branislav Simonovic, a full-time professor UN CONVENTION AGAINST CORRUPTION	105
3. Prof. Dr. Snezana Sokovic, a full-time professor RESTORATIVE JUSTICE – NATIONAL CRIMINAL LEGISLATION AND INTERNATIONAL STANDARDS	125
4. Prof. Dr. Ivana Simovic Hiber, a full-time professor THE ATTEMPTS TO STANDARDIZE CRIMINAL LIABILITY OF LEGAL ENTITIES IN A MODERN LEGAL THEORY	141
5. Prof. Dr. Bozidar Banovic, an associate professor JOINT INVESTIGATIVE TEAMS AS A FORM OF INTERNATIONAL COOPERATION IN CRIMINAL MATTERS	167
6. Marija Jovanovic, an assistant NEW LAW ON THE INTERNATIONAL LEGAL ASSISTANCE IN CRIMINAL MATTERS WITH SPECIAL CONSIDERATION OF THE TRANSFER OF CRIMINAL PROCEEDINGS	183

Chapter IV
CIVIL LAW

1. Prof. Dr. Dusica Palackovic, a full-time professor LEGAL ISSUES IN THE PROCEDURE OF THE CIVIL COURT'S DECISION REVIEW	203
2. Dr. Nina Planojevic, a docent, Prof. Dr. Dragica Zivojinovic, an associate professor PROPERTY LAW AND TORT LAW LIMITATIONS FOR THE REALIZATION OF INHERITANCE CLAIMS	221
3. Marija Mickovic, an associate LEGACIES AS LEGAL ENTITIES	237

Chapter V
FAMILY LAW AND LAW OF SUCCESSION

1. Prof. Dr. Zoran Ponjavic, a full-time professor RECOGNITION OF PATERNITY	251
2. M.Sc. Veljko Vlaskovic, an assistant REVIEW ON ENGLISH MODEL OF LEGAL PROTECTION FROM DOMESTIC VIOLENCE	273
3. Bojana Micovic, an associate THE ANNULMENT FOR LIFE-LONG CARE DUE TO THE LACK OF ALEATORY	281

Chapter VI
COMERCIAL LAW

1. Prof. Dr. Miodrag Micovic, a full-time professor ONLINE TRADING	301
2. Zoran Vukovic, an assistant CRITERIA FOR UNFAIRNESS TERMS ASSESSMENT IN CONSUMER CONTRACTS	311

Chapter VII
INTERNATIONAL LAW

1. Prof. Dr. Radovan Vukadinovic, a full-time professor STANDARDIZATION OF GENERAL RULES OF INTERNATIONAL COMMERCIAL ACTIVITIES AND THE CRISIS OF IDENTITY OF NATIONAL REGULATION.....	335
3. Prof. Dr. Milena Petrovic, an associate professor APPLICABLE LAW ON INHERITANCE ACCORDING TO THE PROPOSED EU REGULATION	359

VI

4. Dr. Slavko Djordjevic, a docent THE PROBLEMS OF NON-COORDINATED DECISIONS ON DISTRIBUTION OF ESTATE OF DECEASED PERSON BEFORE THE COURTS OF DIFFERENT COUNTRIES	377
---	-----

Chapter VIII

LAW AND ECONOMICS MATTERS

1. Prof. Dr. Nada Todorovic, an associate professor THE EMISSION OF SECURITIES AND THEIR PLACEMENT ON THE US PRIMARY CAPITAL MARKET	403
2. Dr. Jasmina Labudovic, a docent RISK AND PROFIT IN THE INVESTMENT PORTFOLIO OF LIFE INSURANCE COMPANIES	415

Chapter IX

VARIOUS LEGAL ISSUES

1. Prof. Dr. Nenad Djurdjevic, a full-time professor INADEQUATE REGULATION OF SPORTS IN THE REPUBLIC OF SERBIA	433
2. Prof. Dr. Emilija Stankovic, an associate professor “MIXED LEGAL SYSTEMS” AND ROMAN LEGAL TRADITION	487
3. Prof. Dr. Dragan Bataveljic, an associate professor ENLARGEMENT OF THE EUROPEAN UNION AND SERBIAN PLACE IN EUROPEAN INTEGRATION.....	495
4. M.Sc. Dejan Matic, an assistant INTERPRETATION OF LAW IN THE WORK OF NASTAS PETROVIĆ	515
5. Milan Maric, an assistant CONSTITUTIONAL APPEAL AS AN EFFICIENT LEGAL REMEDY IN THE LEGAL SYSTEM OF THE REPUBLIC OF SERBIA	523

року, као, уосталом ни остала права из генеричког „права на правично суђење“ Суд је у својој пракси, формулисао критеријуме на основу којих би се, од случаја до случаја, а с обзиром на конкретне околности сваке правне ствари појединачно, ценило постојање повреде овог права. Издвајају се четири таква критеријума: обим и сложеност случаја, однос суда према брзини решавања случаја, понашање странака и значај брзине окончања поступка за странке.⁴²

Тако у пресуди поводом случаја В.А.М. против Србије Европски суд је закључио да у правном систему Србије грађани немају на располагању „делотворни правни лек“ ради заштите „права на суђење у разумном року.“⁴³ У овој пресуди Европски суд, између осталог констатује: „Коначно, Суд наглашава да је савршено неспорно да је, у апсолутном смислу, најбоље решење превенција. Ако је правосудни систем мањкав у погледу захтева за разумни рок из чл. 6. ст. 1. Конвенције, најделотворније решење је правни лек чији је циљ убрзање поступка, како би се спречило да тај поступак постане прекомерно дуг. Такав правни лек има непосредну предност над правним леком који пружа само компензацију, јер он истовремено спречава и закључак о сукцесивним повредама у вези са истим поступком и не поправља само штету нанету кршењем права *a posteriori*, како то чини компензаторни правни лек. Неке државе су у потпуности схватиле ситуацију што се огледа у томе да су изабрале да комбинују два типа правних лекова, један ради убрзања поступка, и други ради обебеђивања надокнаде.“⁴⁴

Став Европског суда у случају В.А.М. против Србије био је и непосредан повод за увођење уставне жалбе због повреде права на суђење у разумном року у правни систем Републике Србије. Увођење уставне жалбе од стране Устава Србије и, посебно, увођење модалитета уставне жалбе због „разумног рока“ од стране Закона о Уставном суду представља интервенцију законодавца ради испуњења општих мера које Србија мора да примени како би отклонила даље повреде људских права гарантованих Конвенцијом које су последица непостојања „делотворног правног лека пред домаћим властима“, односно „неразумно дугог трајања суђења.“⁴⁵

⁴² Видети, нпр. случај Buchholz v. Germany, no 7759/77, 6. мај 1981. године, став 49.

⁴³ Предмет В.А.М. против Србије, пресуда по представи бр. 39177/05, од 13. 3. 2007. год. објављена у Сл. гласнику РС, бр. 53/2007.

⁴⁴ Видети, В.А.М. против Србије, став 153. Идентично је речено и у пресуди Илић против Србије, пресуда од 9. 10. 2007. год. објављена у Сл. гласнику РС, бр. 99/2007. став. 103.

⁴⁵ Видети, С. Лилић, *op. cit.* стр. 77.

Делотворност уставне жалбе

Чланом 13. Конвенције прописано је да свако коме су повређена права и слободе предвиђена Конвенцијом има право на делотворно правно средство пред националним властима, без обзира на то јесу ли повреду извршила лица која су поступала у службеном својству. Право на делотворан правни лек је акцесорно право, али и аутономно процесно право. Акцесорност овог права значи да на његову повреду може да се позива само у склопу и у вези са повредом неког другог супстанцијалног права из Конвенције. С друге стране, његова аутономност значи да примена ове одредбе не претпоставља нужно да је претходно почињена повреда каквог другог супстанцијалног права из конвенције. Наиме, чак и у случају да Суд није установио да је постојала повреда супстанцијалног права, он је обавезан да провери да ли национално право садржи одредбе о делотворном правном средству из члана 13. Конвенције.⁴⁶

Имајући и виду речено, повреда из члана 13. Конвенције може постојати упоредо са повредом права на суђење у разумном року, мада се дуго сматрало да је члан 13. конзумиран чланом 6. став 1. Конвенције. Полазило се од тога да су захтеви из члана 6. став 1. строжи од оних из члана 13. Конвенције, па се сматрало да је установљавање повреде члана 6. став 1. било довољно, тако да је непотребно испитивање и кршења члана 13. Конвенције. Прекретница у вези са овим питањем десила се 26. октобра 2000. године, када је Суд у пресуди у случају Кудла напустио претходно становиште, сматрајући да истицање захтева из члана 13. представља појачавање самог члана 6. став 1. и одузимање „опскурног карактера“ одредаба из члана 13. Конвенције.⁴⁷ У наведеној пресуди се у вези са овим питањем каже: “Растућа фреквентност којом су недавно установљене повреде у том смислу, навеле су Суд да извуче закључак о важној опасности по владавину права у оквиру националних правних поредака када се деси прекомерно одуговлачење у дељењу правде у погледу чега странке немају домаће правно средство.”⁴⁸

Суд је државама оставио слободу у избору средстава, којом би се обезбедило поштовање права на суђење у разумном року,⁴⁹ при чему се делотворност средства цени према томе да ли је оно у стању да „спречи наводну повреду”, тј. њен наставак или да пружи адекватну накнаду за

⁴⁶ А. Јакшић, Европска конвенција о људским правима, коментар, Београд, 2006. год. стр. 331-332.

⁴⁷ М. Пауновић и С. Царић, Европски суд за људска права, Београд, 2007. год. стр. 22.

⁴⁸ Kudla v. Poland, no. 30210/96, пресуда од 26. октобра 2000. године, став 148.

⁴⁹ Ibidem, став 154.

повреду која се већ десила.⁵⁰ У случају да то не може обезбедити ни једно средство појединачно, тај захтев може остварити и мноштво средстава предвиђених домаћим правом.⁵¹ Делотворно правно средство мора чинити део нормалног процеса накнаде и не може бити дискреционог карактера. Према томе, подносилац представке мора бити у могућности да поступак покрене директно, а не да мора да се ослања на добру вољу државног органа.⁵² Где постоји више доступних делотворних средстава на подносиоцу представке је да изабере које ће средство да користи.⁵³ Овим принципима треба додати и принцип да предметно средство не сме постојати само у теорији, него и у пракси,⁵⁴ као и да делотворност правног средства не сме бити цењена у зависности од повољности исхода за подносиоца представке.⁵⁵

Право на делотворан правни лек постоји данас као право правних субјеката унутар националног правног система.⁵⁶ Ово право припада, физичким и правним лицима унутар неког националног правног система. Субјекат обавезе који одговара овом праву је држава.⁵⁷ Држава је обавезна да сваком физичком и правном субјекту под њеном јурисдикцијом обезбеди правни лек којим овај може да заштити своја права.⁵⁸ Примарна одговорност за обезбеђивање таквог средства лежи на држави, што је последица како принципа супсидијаритета, тако и обавеза за државу из

⁵⁰ Ibidem, став 158.

⁵¹ Видети, *Silver and Others v. the United Kingdom*, пресуда од 25. марта 1983, Серија А бр. 61, став 113.

⁵² Видети, *Лепојић против Србије*, пресуда по представци бр. 13909/05, од 6. 11. 2007. год. став 53, доступна на сајту Заступника РС, <http://www.zastupnik.gov.rs/>

⁵³ Видети, *Airey против Ирске*, пресуда од 9. 10. 1979. године, Серија А, бр. 32, стр. 12, став 23.

⁵⁴ Видети, *Vernillo против Француске*, пресуда од 20. 2. 1991. године, Серија А, бр. 198, стр. 11-12, став 27, као и *Daliја против Француске*, пресуда од 19. 2. 1998. године, Извештаји 1998-1, стр.87-88, став 38.

⁵⁵ *Vilvarajah ond Others v. United Kingdom*, no.13163/87, пресуда од 30. октобра 1991. године, став122.

⁵⁶ У Препоруци РЕС (2004) 6 Комитета министара земљама чланицама о побољшању домаћих правних средстава, наглашава се да је примарни захтев за постојањем делотворног правног средства да се права из Конвенције обезбеде унутар националног правног поретка.

⁵⁷ Став да је држава прва и превасходно одговорна да обезбеди у свом правном систему делотворан правни лек, изнет је у Акционом плану уз Декларацију из Интерлакена која је донета на Конференцији на високом нивоу о будућности Европског суда за људска права, која је одржана 18. и 19. фебруара 2010. године у Интерлакену. Текст доступан на сајту Заступника РС.

⁵⁸ Р. Етински: “Право на делотворан правни лек у светлу праксе Европског суда за људска права“, зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2, Том II, Нови Сад, 2004. год. стр. 431.

члана 1. Конвенције. Уколико држава није у могућности да то обезбеди на задовољавајући начин, даља заштита може се потражити пред Европским судом.⁵⁹

Имајући у виду да пресуде Европског суда, односно релевантна начела изражена у њима, представљају прецеденте, на које се Суд у будућим случајевима позива, околност да Србија нема делотворан правни лек за суђење у разумном року представља објективни аргумент који и убудуће ставља Србију у положај стране која спор пред Судом губи. Тако се Суд, у више наврата у случајевима из Србије у којима су се подносиоци представке жалили на повреду права на ефикасни правни лек у вези са правом на суђење у разумном року, позвао на сопствено образложење у случају В.А.М. против Србије, и пресудио да је Србија повредила чл. 13. у вези са чл. 6. ст. 1. Конвенције.⁶⁰

Исто тако, Суд, у више наврата у случајевима из Србије, а везано конкретно за уставну жалбу као правни лек, констатује да подносилац представке није морао да се користи овим правним средством, па самим тим да оно и није делотворно.⁶¹

Тако је Суд у случају Микуљанац, Малишић, Шафар против Србије, образложио свој став на следећи начин: “Што се тиче могућности подношења уставне жалбе, примећено је да Устав Србије заиста предвиђа могућност подношења уставне жалбе против поступака јавних органа којима се крше људска права. Међутим, Суд примећује да је наведена одредба општег карактера и захтева даље спровођење - избор судија и оснивање Уставног суда као и усвајање законодавства којим се регулише његова структура и правила поступка. Упркос томе, ниједан од ових услова до данас није испуњен. Тужена држава није изабрала судије нити је усвојила потребно законодавство. У таквим околностима, не може се сматрати да је уставна жалба била доступна подносиоцима представке нити да је правно средство које је требало исцрпети у околностима предметног случаја.”

Међутим, у међувремену околности су се промениле у позитивном смислу. Наиме, ступањем на снагу Закона о Уставном суду, избором, односно именовањем десет судија Уставног суда, и конституисањем Суда на основу одредаба Уставног закона за спровођење Устава Републике

⁵⁹ С. Царић, Право на суђење у разумном року, Београд, 2008. год. стр. 24.

⁶⁰ Видети, нпр. Томић против Србије, пресуда од 26. 6 2007., Сл. гл. РС. бр. 67/07; Илић против Србије, пресуда од 9. 10. 2007., Сл. гл. РС. бр. 99/07; Стевановић против Србије, пресуда од 9. 10. 2007., Сл. гл. РС. бр. 98/07; Микуљанац, Малишић и Шафар против Србије, пресуда од 9. 10. 2007., Сл. гл. РС. бр. 98/07.

⁶¹ Видети, нпр. Микуљанац, Малишић и Шафар против Србије, став 29; Поповић против Србије, пресуда од 20. 11. 2007., Сл. гл. РС. бр. 114/07, став 25; Цветковић против Србије, пресуда од 10. 6. 2008., Сл. гл. РС. бр. 68/08, став 42; Влаховић против Србије, пресуда од 16. 12. 2008., Сл. гл. РС. бр. 1/09, став 55.

Србије, избором председника Уставног суда и ступањем на снагу новог Пословника о раду Уставног суда, 15. марта 2008. године, створени су услови да Уставни суд започне са одлучивањем по предметима, а посебно по уставној жалби.

Сходно промењеним околностима, променио се и став Европског суда у погледу делотворности уставне жалбе у правном систему Србије. Прекретница у вези са овим питањем десила се 1. децембра 2009. године када је Европски суд, решавајући по апликацији Винчић и остали против Србије, констатовао да би уставна жалба требало да се сматра као домаће делотворно правно средство.⁶²

У наведеном случају Суд је овај став образложио на следећи начин: “Најзад, у вези са правним системима који предвиђају уставну заштиту основних људских права и слобода, као што је правни систем у Србији, Суд подсећа да је оштећени појединац обавезан да провери обим те заштите. Суд је мишљења да уставну жалбу треба, у начелу, сматрати делотворним домаћим средством у смислу значења члана 35. став 1. Конвенције у вези са свим представкама поднетим почев од 7. августа 2008. године, као датума када су прве мериторне одлуке Уставног суда о основаности наведених жалби објављене у „Службеном листу“ тужене државе.”⁶³

То значи да ће Уставни суд у будуће бити последња инстанца у земљи пре обраћања Европском суду, и да тај суд неће бити надлежан у случајевима у којима претходно није искоришћено право на уставну жалбу. Најновија оцена Европског суда о делотворности уставне жалбе представља истински помак. У ранијим пресудама у којима су утврђене повреде права наших грађана, тај суд је по правилу наглашавао да у домаћем правном систему нема делотворног правног средства. Ово је значајно признање за доста кратку праксу рада на уставним жалбама, али и обавеза за Уставни суд да у будућем раду мора да покаже да је уставна жалба делотворно правно средство.

Закључак

Увођење уставне жалбе због повреде права на суђење у разумном року требало би да, имајући у виду услове за подношење уставне жалбе, овлашћења Уставног суда и дијапазон мера чије предузимање може наложити, трасира пут успостављању чврстих уставних гаранција у смислу да свако има право на ефикасно суђење у разумном року. Позитиван помак у циљу остваривања овог права требало би да буде

⁶² Винчић и други подносиоци представки против Србије, пресуда од 1. 12. 2009., Сл. гл. РС. бр. 109/09.

⁶³ Ibidem, став 51.

остварен и постојећом реформом правосудног система Србије и мрежом нових институција која је почела са радом 1. јануара 2010. године. На тај начин, заједничко дејство поменутих чинилаца требало би да доведе на првом месту до редуковања броја уставних жалби пред Уставним судом а затим и до смањења броја представки које наши грађани подносе Европском суду због повреде права на суђење у разумном року.

Међутим, имајући у виду реалност, а која се огледа у чињеници да је Уставни суд све више оптерећен, како са заосталим предметима, тако и са великим приливом предмета по уставним жалбама, отворено се намеће питање није ли претходно речено претерани оптимизам који нема упориште у стварности.

Треба имати у виду да је суђење у разумном року хроничан проблем у Србији, али се тај проблем појављује и у многим другим земљама, тако да свака држава проналази свој начин да се избори са тим и да свој правосудни систем учини што ефикаснијим. Искуства других земаља које су на основу сопственог искуства у поступцима пред Европским судом и оцене ефикасности инструмената заштите права на суђење у разумном року, изграђивале механизме за правну заштиту, показују нам да пут уставносудске заштите може довести до преоптерећености Уставног суда.

Уставни суд би тако, уместо институције од ауторитета и угледа, могао да постане уско грло, а тиме и неефикасан орган који неће моћи да поступа у разумном року. С тим у вези, имајући у виду исту правну традицију и сличну суштину проблема у погледу суђења у разумном року, и у Србији је реално очекивати ситуацију сличну оној у Хрватској. Иако је увела уставну тужбу Уставном суду као делотворно правно средство у случају повреде права на суђење у разумном року, Хрватска је убрзо напустила ову концепцију и заштиту пренела на редовне судове.

Како би се ове тенденције предупредиле, као један од модалитета, да се потенцијални проблем у наведеном смислу превентивно реши, намеће се да је можда адекватније решење поверавање надлежности и за ове повреде права редовним судовима. На тај начин би правосудни систем у Србији био и организационо и функционално постављен на основе које би обезбедиле ефикасно остваривање права на суђење у разумном року у складу са одредбама Конвенције и стандардима које је кроз своју праксу поставио Европски суд. С тим у вези намеће се и закључак да је можда исправно донети и посебан Закон за заштиту права на суђење у разумном року, по посебној процедури и санкцијама, као што је то већ учињено у једном броју држава (нпр. Италија, Црна Гора, Словенија). Аргумент више је и остваривање заштите овог права у процедурама које нису измештене из система судске власти. У сваком случају, време пред нама и пракса ће показати да ли је Србија, у виду уставне жалбе, добила једно савремено и моћно средство заштите Уставом утврђених људских права и слобода, или ће бити потребне корените промене у наведеном смислу.

Milan Marić,
an assistant

CONSTITUTIONAL APPEAL AS AN EFFICIENT LEGAL REMEDY IN THE LEGAL SYSTEM OF THE REPUBLIC OF SERBIA

The theme of this work is a constitutional appeal according to RS Constitution and the RS Law on Constitutional Court as an efficient legal remedy in the legal system of the Republic of Serbia.

In the introductory section the author points out to the significance of human rights and, hence, their privileged position in a democratic constitution, but also to the pragmatic importance of legal mechanisms aimed at their protection from potential violation by the state and its organs.

In the next section, the author speaks of the origin of the appellate jurisdiction of the Constitutional Court in Serbia analyzing the concrete solutions given in the Constitution and other legal acts in various periods of time that preceded the current Republic of Serbia regulations in this field. At the end of this section the author gives a concluding remark on the role of constitutional courts as appellate courts up to the present day underlining that the constitutional appeal was more “a decoration of the constitutional system” than an efficient legal means established to serve the interests of human rights and liberties.

The section entitled “Constitutional appeal according to the RS Law on Constitutional Court” defines the main characteristics of this legal remedy according to the existing legislation in the Republic of Serbia.

In the next section, the author deals with the issue of a constitutional appeal which is filed as a result of the violation of the right to a reasonably speedy trial, as one model of a constitutional appeal which contains some general provisions, but also has some specific characteristics derived from the nature of the guaranteed right. In this section, the author puts the emphasis on this specific traits.

In the next section the author describes the reasons for introducing into our legal system a possibility to resort to a constitutional appeal due to the violation of the right to a reasonably speedy trial, the main being the case V.A.M. against the Republic of Serbia brought before the European Court of Human Rights which Serbia lost. This case was a direct cause for the introduction of this legal remedy into the legal system of the Republic of Serbia.

At the beginning of the section entitled: “The efficiency of the constitutional appeal” the author defines more closely what he means by the term “efficient legal remedy” and the standards that the European Court of

Human Rights set through its practice. He points out to the opinion expressed by this Court that “there are no efficient legal remedies in the Republic of Serbia legal system, not even in the constitutional law”. He concludes this section with the remark that the European Court of Human Rights changed its opinion in the case “Vincic et al vs. the Republic of Serbia” stating that “the constitutional appeal is an efficient legal remedy in the national legislation”.

The final section of the work contains concluding remarks, some being optimistic and hopeful, some comprising the real life facts which are not so bright, offering some proposals for the changes that should be made in the Republic of Serbia legal system.

Court” defines the main characteristics of this legal remedy according to the existing legislation in the the Republic of Serbia.

In the next section, the author deals with the issue of the constitutional appeal as a result of the violation of the right to a ap

